

rebut

1036

NIVELL DE COMPETITIVITAT A L'EMPRESA

Document de base de la conferència pronunciada pel Sr. Carles A. Gasòliba

Jornades d'Innovació Acadèmica
Escola Universitària Politècnica
Vilanova i la Geltrú
7 de novembre de 1997

"La competitivitat de la indústria europea: el benchmarking com a instrument"

1. Introducció

2. Una política de competitivitat industrial per a la Unió Europea

3. Els Grups Consultius sobre la Competitivitat

4. El Benchmarking de la indústria europea en matèria de competitivitat

4.1. Un programa de treball sobre benchmarking com a instrument per reforçar la competitivitat de la indústria europea

- Benchmarking d'empresa
- Benchmarking de sectors
- Benchmarking de les condicions marc

4.2. Indústria europea: alguns punts dèbils

4.3. Àmbits clau susceptibles de millora

4.4. Mesures concretes per posar en pràctica el concepte de benchmarking

"La competitivitat de la indústria europea: el benchmarking com a instrument"

1. Introducció

L'assoliment del mercat interior de la Unió Europea, la perspectiva de la Unió Econòmica i Monetària així com la mundialització de l'economia situen a la indústria europea davant del desafiament de la millora constant de la competitivitat.

La UE és capaç de produir i vendre una impressionant gamma de béns i serveis en els mercats exteriors. Tanmateix, s'està produint una disminució o caiguda de la competitivitat europea respecte d'altres zones geogràfiques. La UE està perdent quota en el mercat mundial; genera menys ocupació i creix més lentament que els seus competidors. És en aquest context que la competitivitat es converteix en una de les preocupacions fonamentals de la UE.

Així ja, l'any 1994 surgeix la voluntat de dotar a la UE amb una sèrie de mesures per afavorir una política de competitivitat industrial per a la UE. El desenvolupament d'aquesta política es basarà en els resultats dels treballs dels Grups Consultius per a la Competitivitat, creats a iniciativa de la Comissió Europea.

Tanmateix, per tal d'actuar i obtenir uns resultats tangibles cal, entre altres, disposar de dades fiables, definir els objectius amb rigor, concentrar els esforços i vetllar de forma sistemàtica amb l'objectiu de dur a terme les millors pràctiques. Això, és precisament el que ens permet el benchmarking.

El Sr. Martin Bangemann, Comissari responsable d'indústria, va declarar: "la millora de la competitivitat de la indústria europea requereix per sobre de tot la determinació i promoció d'exemples de millors pràctiques a escala mundial. Creiem que el benchmarking constitueix un mitjà d'enorme valor i eficàcia per aquest objectiu".

L'objecte d'aquesta nota és presentar les bases d'actuació de la Comissió Europea, situant, en primer lloc, aquesta política de competitivitat, per passar després a analitzar l'aplicació del benchmarking com a instrument per reforçar la competitivitat de la indústria europea.

2. Una política de competitivitat industrial per a la Unió Europea

L'any 1994 la Comissió Europea considerava que el creixement i la reactivació en la Unió Europea només es podia consolidar sobre la base d'una indústria competitiva, eficaç i innovadora.

En el seu Llibre Blanc sobre creixement, competitivitat i ocupació, qualificat pel Consell com la referència per a l'actuació de la UE i dels seus Estats membres, la Comissió Europea recomana un enfocament de la indústria basat en un objectiu de competitivitat global.

En aquest sentit, la indústria europea s'enfronta amb:

- una competència internacional cada vegada més intensa;
- uns canvis importants de les condicions en les quals es desenvolupa la competència industrial, especialment com a conseqüència de l'aparició de la societat de la informació i de les incerteses sobre l'entorn en què es desenvoluparà;
- les adaptacions industrials necessàries en les regions menys desenvolupades;
- la capacitat insuficient de les grans xarxes europees (telecomunicacions, energia, transports, etc.) per beneficiar-se plenament del gran mercat que, malgrat estar més integrat, segueix caracteritzant-se per la seva gran diversitat i un funcionament encara no del tot satisfactori; i
- una sèrie d'innovacions tecnològiques la conjunció de les quals (informàtica, biotecnologia, nous materials, etc.) comporta un creixement de la inversió immaterial (formació, recerca, patents, etc.) més ràpid que el de la inversió material.

El Tractat de la Unió Europea (TUE) va introduir l'any 1993 en els Tractats una referència directa a l'establiment d'accions en el sector de la indústria. Concretament, s'insta a la Comunitat i als Estats membres a que vetllin per a que, complint el principi de subsidiarietat, es reunixin les condicions necessàries per a que la indústria de la Comunitat resulti competitiva.

En aquest sentit la Comissió va presentar un document titulat "Una política de competitivitat industrial per a la Unió Europea", que es fonamenta en els principis de la política industrial en un entorn obert i competitiu adoptats al 1990 i sobre la base de quatre prioritats:

- el foment de la inversió immaterial,
- el desenvolupament de la cooperació industrial,
- l'augment de la competència i
- la modernització de la funció dels poders públics en el sector industrial.

La resposta a aquestes prioritats i la seva anàlisi ve donada troben com a base fonamental els informes presentats pels Grups Consultius sobre la competitivitat.

3. Els Grups Consultius sobre la competitivitat

El primer grup consultiu sobre la competitivitat tenia un mandat per dos anys (1995-1996) i fou presidit per Carlo Ciampi i més tard per Percy Barnevik i va produir 4 informes. El segon va ser nomenat, també per dos anys, el mes de maig d'enguany pel President Santer i el presideix Jean-Claude Paye.

En els seus dos primers informes (juny i desembre de 1995) es van centrar en l'anàlisi de les qüestions que Europa ha de resoldre si vol fer front als desafiaments globals de l'economia actual. Entre aquests destaquen la plena realització del mercat interior; la progressió cap a la UEM i la moneda única; l'acceleració de les xarxes transeuropees prioritàries; la col·laboració entre el sector públic i el privat; l'oportunitat d'aconseguir beneficis mutus entre l'Est i l'Oest; i l'expansió del dinàmic sector europeu de les petites i mitjanes empreses. També es feia ressò del paper de les polítiques mediambientals i les polítiques d'educació i formació en la instauració d'un entorn competitiu.

El tercer Informe (juny de 1996) centra el seu estudi en el mercat laboral, l'ocupació i la competitivitat. Es parteix de la següent constatació: a Europa l'atur és massa elevat. La competitivitat d'un sistema econòmic no pot separar-se de l'amplitud i el nivell de les perspectives d'ocupació que ofereix a la seva societat. Així, es reconeix que la millora del funcionament del mercat de treball a Europa és vital per a la competitivitat, de la mateixa manera que la pròpia competitivitat és un factor determinant del nivell d'ocupació.

En aquest sentit, aporta una sèrie de recomanacions clau:

- la modernització del mercat de treball ha de realitzar-se en el marc d'un model orientat al creixement;
- la necessitat creixent de moderació salarial; moderació, però, que només serà positiva si hi ha un consens entre els diferents Estats membres (consens que potser podria veure la llum a la Cimera extraordinària per a l'ocupació que tindrà lloc els propers 20 i 21 de novembre a Luxemburg)
- la formació com a inversió immaterial que comporta beneficis reals per a la empresa i el treballador;
- les mesures per facilitar la mobilitat entre empreses, regions o països com a una important contribució a la reducció de l'atur; i
- la flexibilitat de l'horari laboral que ha demostrat que augmentaria la competitivitat.

Aquest informe afirma que "en termes de modernització del mercat de treball, la dicotomia que es percep entre eficiència i solidaritat no té perquè ser tan accentuada ... el Grup Consultiu sobre la Competitivitat està convençut de que les reformes en aquesta direcció no tenen perquè entrar en conflicte amb els alts nivells europeus de protecció social ni afectar a les prestacions de la xarxa de seguretat en què tenen dret a confiar les persones més exposades a les privacions com a resultat de la manca de llocs de treball".

Finalment, el quart informe (desembre de 1996), presidit per Percy Barnevik, es centra en el lloc de la UE en una economia en procés de globalització a nivell mundial. En aquest sentit, presenta els punts o benchmarks sobre els quals s'ha de centrar l'economia europea.

És en la línia d'aquest quart informe que la Comissió Europea i les altres institucions comunitàries consideren que el benchmarking és l'instrument adequat per ser més competitiu.

4. El benchmarking de la indústria europea en matèria de competitivitat

En la seva comunicació "*Comparació dels resultats de la indústria europea en matèria de competitivitat*" [COM (96) 463, de 9 d'octubre de 1996], la Comissió Europea identifica certes deficiències en el rendiment econòmic europeu, concretament un dèbil creixement de la productivitat total dels factors, una reconversió excessivament lenta de l'estructura econòmica cap als nous mercats i les noves tecnologies, i un índex d'atur molt elevat de la seva població activa.

La Comissió Europea considera que aquestes deficiències de l'economia europea són particularment perjudicials a causa del ritme cada cop més accelerat del canvi de l'economia mundial i que, per tal de superar aquest desafiament i restablir un creixement ràpid de l'ocupació i de la productivitat, Europa ha d'ocupar-se de forma sistemàtica i amb determinació dels factors que debiliten el seu potencial creixement.

Amb aquest objectiu, la Comissió Europea ha proposat recórrer àmpliament al benchmarking (la comparació dels resultats) en matèria de competitivitat en l'economia i en la societat respecte dels resultats obtinguts en els àmbits i factors clau que determinen l'èxit econòmic.

La Comissió Europea es planteja, però, amb aquest objectiu, únicament l'estudi dels factors estructurals que afecten la competitivitat.

No tractarà l'entorn macroeconòmic malgrat és conscient que hi té una influència molt important, atès que ja se'n fa ressò en l'informe econòmic anual a través del seu examen de la convergència econòmica, i que, a més, els criteris de Maastrich són ja un bon benchmarking. En aquest sentit, la Comissió Europea, afirma que la transició a la UEM comportarà avantatges molt importants per a la competitivitat de la indústria europea (eliminació dels costos de transacció per als pagaments transfronterers, augment de la transparència, explotació de tots els avantatges relacionats amb el mercat interior, l'euro com a divisa internacional, etc.).

4.1. Un programa de treball sobre benchmarking com a instrument per reforçar la competitivitat de la indústria europea

La competitivitat no es desenvolupa entre països, sinó entre empreses, tant dins com fora de les fronteres. Així, el benchmarking en matèria de competitivitat és un instrument important per a la millora de la competitivitat, i es basa en dos elements:

- la comparació dels comportaments societaris, pràctiques comercials, estructures de mercat i institucions públiques entre països, regions, sectors i empreses, amb l'objectiu de poder identificar les millors pràctiques; i

- la utilització de la referència a les millors pràctiques com a instrument per a identificar el rumb del canvi i incitar sempre a tots els actors de l'economia i de la societat a evolucionar en aquest sentit.

La primera etapa exigeix que tots els actors implicats acceptin qüestionar les pràctiques existents. En aquest sentit, el benchmarking només té èxit quan es posen en evidència les debilitats i la ineficàcia. A més, la comparació de les pràctiques comercials i de les estructures de mercat passa per l'elaboració d'indicadors de referència. Tanmateix, a banda de no poder associar-se a pràctiques contràries a la competència (intercanvis individuals entre empreses i que afectin a preus, quantitats produïdes, quotes de mercat, etc.), la recollida de dades és un procés lent i costós.

Així, ajuntant esforços, la Comissió i els Estats membres poden realitzar estalvis considerables en el procés de comparació de resultats.

A aquest efecte, la Comissió Europea proposa un programa de treball que inclourà una sèrie de projectes amb l'objectiu d'analitzar la validesa i la viabilitat del benchmarking a diferents nivells:

⇒ Benchmarking d'empresa

La comparació de resultats en matèria de competitivitat a nivell de les empreses és per sobre de tot una eina de "qualitat" per a la millora continua dels seus processos industrials o de gestió. Forma part de l'estratègia global de les empreses que hagin integrat la qualitat com a un element determinant per a l'enfortiment de la seva competitivitat.

Tanmateix, encara que l'avaluació comparativa de rendiment a nivell de l'empresa continua sent responsabilitat principal de la pròpia indústria, els plans públics i privats han d'intentar fomentar aquest mètode entre un públic més ampli, concretament la petita i mitjana empresa que no compta amb l'experiència o els recursos suficients.

La Comissió Europea proposa a les altres institucions comunitàries que invitin a les empreses a tractar el tema des d'un punt de vista europeu, és a dir, comparar les seves experiències en un sistema europeu, implicant la comparació de pràctiques, l'establiment de normes comunes, el desenvolupament d'indicadors i criteris comuns i la creació d'una xarxa d'informació i d'un sistema de gestió de dades a nivell europeu.

Amb aquest objectiu, en l'actualitat la Comissió Europea dona suport actualment a les següents iniciatives:

- un projecte dirigit per Forbairt (Irlanda) que tracta d'identificar les experiències, els serveis i la metodologia actualment desenvolupats a Europa, i d'elaborar un pla d'acció per a la creació d'una Xarxa Europea per a la comparació de resultats en matèria de competitivitat de les empreses; i
- un projecte d'Eurochambres que, a partir de la xarxa existent entre les Cambres de Comerç i Indústria europees, pretén introduir el benchmarking com instrument de

competitivitat amb l'objectiu de promoure entre les petites i mitjanes empreses programes de sensibilització sobre el tema de la qualitat.

⇒ **Benchmarking de sectors**

La Comissió Europea ja ha demostrat la importància d'aquest instrument en les seves comunicacions sobre la competitivitat en els sectors de les indústries de l'automòbil i de la química. El benchmarking de sectors permetrà a la Comissió Europea un seguiment continu de la capacitat de resposta de les empreses europees a la competència internacional.

Entre els àmbits clau que seran objecte d'aquesta pràctica s'inclouen el preu, la qualitat de servei i el nombre de serveis innovadors prestats.

Alguns dels exemples de projectes pilots duts a terme per la Comissió Europea són:

- la millora de qualitat dels proveïdors de components per a l'electrònica de consum organitzat conjuntament amb MITI (Ministry of International Trade and Industry) a partir del benchmarking respecte de les millors pràctiques japoneses;
- els emplaçaments europeus de fabricació de la indústria automobilística; i
- l'àmbit de la tecnologia de la informació.

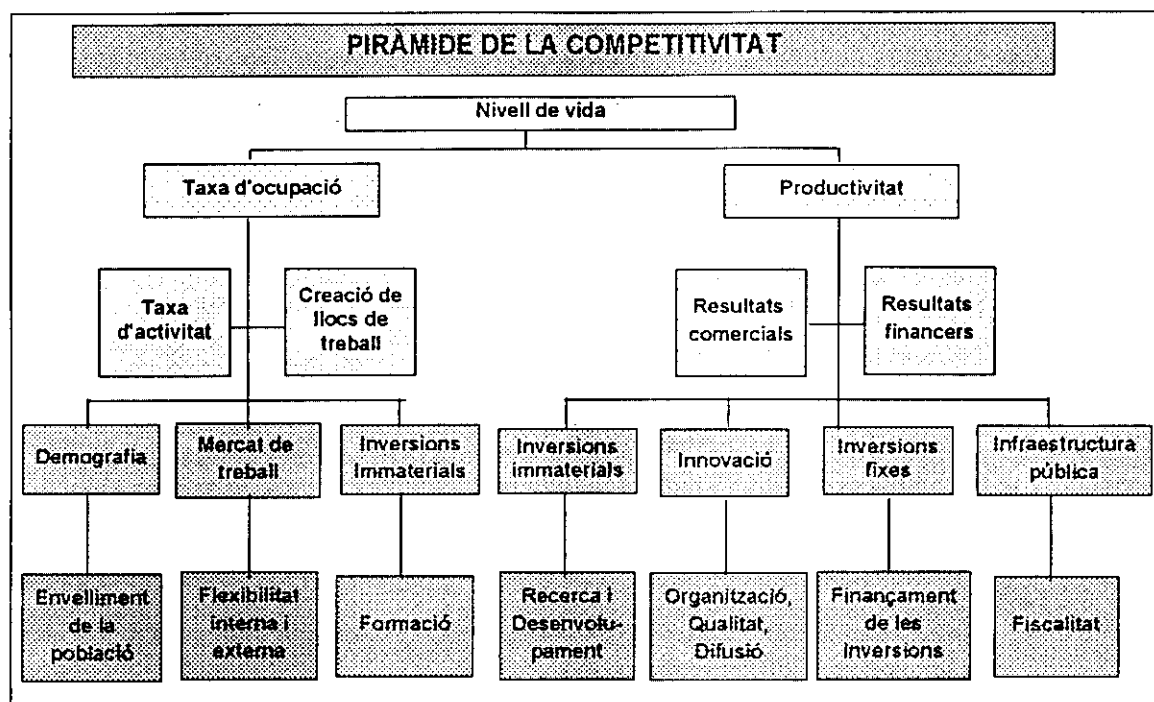
⇒ **Benchmarking de les condicions marc**

Finalment, la Comissió propugna l'avaluació comparativa de les condicions marc de la indústria, incloent-hi factors com la productivitat de la mà d'obra i del capital, la productivitat del creixement, la creació d'ocupació i la taxa d'activitat.

Cal destacar que en el context del seu Comitè d'Indústria, l'OCDE ha organitzat un grup de treball encarregat d'avaluar els criteris per a la comparació de resultats en matèria de competitivitat a nivell de les condicions marc. En aquest sentit, l'OCDE ha identificat vuit paràmetres significatius per a la competitivitat industrial: la infraestructura de recerca i desenvolupament, l'educació i la força de treball, la direcció de les empreses, els costos de l'energia, així com els costos i les infraestructures de telecomunicacions.

4.2 Indústria europea: alguns punts dèbils

A nivell de l'economia en el seu conjunt, la productivitat i l'ocupació constitueixen els principals benchmarks de la competitivitat. La Comissió Europea considera que les diferents relacions que determinen un fort creixement econòmic poden quedar il·lustrades per la piràmide de la competitivitat (vegeu quadre a continuació).

En aquest sentit, la Comissió Europea destaca que els progressos realitzats a la UE en el terreny econòmic no són suficients per combatre els punts dèbils de la indústria europea, el més alarmant dels quals és el creixement constant de l'índex d'atur.

Des de 1960 la Unió Europea ha aconseguit crear 10 milions de nous llocs de treball, únicament la meitat que el Japó i menys d'una cinquena part que els Estats Units. Tant els nivells de productivitat com la taxa d'activitat d'Europa segueixen sent un 20% inferiors als d'Estats Units. La taxa d'activitat europea és inferior a la japonesa en un percentatge similar.

	TAXA	D'ACTIVITAT
	1.960	1.995
UE	67%	60%
Estats Units	63%	72%
Japó	74%	74%

A banda, la quota de la Unió Europea en els mercats d'exportació de l'OCDE (excloent-hi el comerç intracomunitari) s'ha anat reduint des de 1987, com a conseqüència principalment d'una insuficient presència europea en els mercats de fort creixement, més que als tipus de canvi o a altres factors de preus.

La Comissió Europea considera que les principals raons de la marxa de l'economia de la UE poden ser identificades (retornem a la piràmide de la competitivitat) en les següents.

- ✓ Les inversions immaterials, la innovació, les inversions fixes en productes i equips tenen una importància particular per al nivell de productivitat i pel creixement.
- ✓ Pel que fa a l'ocupació, a més de les inversions en recursos humans, el funcionament del mercat de treball, les evolucions demogràfiques, concretament el nombre dels nous entrants en el mercat de treball i la ratio de dependència de les persones grans són factors importants. Aquestes qüestions donen lloc al mateix temps a àmbits de preocupació concrets com ara l'envelliment de la població, la flexibilitat interna i externa del treball, la formació, la recerca i el desenvolupament, les qüestions d'organització, el finançament de les inversions i els nivells i l'estructura de la fiscalitat.
- ✓ Les despeses públiques milloren la competitivitat si desenvolupen les infraestructures d'Europa, donen suport a les inversions immaterials en la formació i la tecnologia i afavoreixen el desenvolupament de les zones menys desenvolupades.
- ✓ La protecció social és necessària per tal d'assegurar el repartiment equilibrat dels beneficis dels creixements i per tal de combatre l'exclusió social. Tanmateix, la protecció social ha de donar als beneficiaris les qualificacions necessàries alhora que ha de donar suport a la mobilitat amb l'objectiu que puguin ocupar llocs productius i així millorar la competitivitat.
- ✓ La fiscalitat, concretament sobre el treball, representa directament o indirectament un cost per a les empreses. A Europa, la part dels impostos obligatoris sobre el PIB ha passat de 34 a 43% entre 1970 i 1995. Les tendències pel que fa a l'estructura de la fiscalitat, ens mostren que, en els anys 1980 a 1994, la mitjana europea de tipus impositius efectiu sobre la mà d'obra ocupada ha passat de 34% a 40%, i en canvi el tipus d'imposició efectiu sobre d'altres factors de producció ha passat del 44% al 35%.

A més cal tenir en compte que el funcionament del sistema econòmic depèn no només de l'existència i de la qualitat de tots els elements que formen la competitivitat, sinó que encara més de la interacció entre aquests diferents elements.

A la UE els marges de benefici net i el rendiment de la inversió de les empreses segueixen sent insuficients, malgrat les millores registrades el 1994. En el decurs dels 10 darrers anys, el valor afegit de la indústria ha augmentat el 2,4% per any a la UE, mentre que als Estats Units ho ha fet un 3% i al Japó un 3,8%. Aquest resultat global el podem trobar també si analitzem els sectors. Així, entre 1985 i 1995, pel que fa a les indústries manufactureres, només els sectors dels productes alimentaris, les begudes, el tabac i els mobles s'han desenvolupat més ràpidament a la UE que als Estats Units i al Japó.

Finalment, cal tenir en compte la diferència dels costos de base de la indústria de la UE i dels seus competidors. Cal comparar elements com ara els costos de les telecomunicacions, de l'energia, del treball, etc.

4.3. Àmbits clau susceptibles de millora

La Comissió Europea considera que els àmbits clau susceptibles de millora són entre altres el funcionament dels mercats, la innovació i les invencions immaterials. En aquest sentit, considera que dins d'aquests àmbits clau les següents prioritats poden ser objecte d'una comparació de resultats:

- Pel que fa als costos, constitueixen elements determinants els costos laborals unitaris, els costos de finançament, el volum i l'estructura de la despesa pública, la fiscalitat i el dèficit.
- Entre els factors clau de competitivitat industrial que han de ser avaluats comparativament s'inclouen el preu, la qualitat i l'accessibilitat del servei i el número de serveis innovadors prestats. La productivitat, tant del capital com del treball, ha de medir-se amb l'objectiu de determinar les causes subjacents dels deficients resultats.
- Estretament lligada a la comparació de la qualitat del servei està la comparació de la infraestructura. Es precisa, per tant, una avaluació comparativa de les telecomunicacions, l'energia, el transport i els serveis comercials i financers.

Les telecomunicacions ens mostren perfectament aquesta situació en la mesura en que nombrosos serveis innovadors depenen de l'existència de xarxes de telecomunicacions obertes i efectives. Als Estats Units el preu de les trucades internacionals i de llarga distància i de les línies arrendades és considerablement inferior a l' europeu, aportant així un avantatge competitiu a les empreses amb una gran dependència de les comunicacions. A més, la quota de lloguer de la línia telefònica fixa acostuma a incloure les trucades locals il·limitades, cosa que ha comportat un fort impuls als serveis prestats a través d'Internet. A més, a Europa les xarxes tancades han frenat el desenvolupament dels serveis de la tecnologia de la informació limitant la gamma de serveis disponibles. Tanmateix, cal tenir en compte que l'obertura dels mercats ha portat una substancial creació d'ocupació en el sector de les telecomunicacions (inclosos els equips). A Finlàndia, per exemple, després de la liberalització, l'ocupació en el sector de les telecomunicacions ha augmentat considerablement, arribant a una taxa de creixement superior en un 20% a la de l'ocupació en general.

L'energia és també un dels sectors on la liberalització comportarà beneficis per a la indústria, un cop el mercat interior estigui plenament assolit. De moment els progressos s'han fet a nivell de l'electricitat.

- Un altre àmbit afectat per la comparació de resultats és el de la competència dels recursos humans. A aquest efecte, la Comissió Europea considera que és necessari avaluar comparativament la competència efectivament adquirida en lloc de les qualificacions efectivament atorgades. També és necessari comparar la capacitat dels sistemes d'educació i formació per atorgar una determinada competència. Avui en dia, la competència exigida per al funcionament eficaç de les empreses es situa més enllà de les qualificacions tècniques relacionades amb una tasca o una funció determinada. Concretament, la capacitat de treballar en equip, d'adaptar-se ràpidament als canvis i

d'adoptar responsabilitats és tant important com una especialització formal en els aspectes particulars del procediment de producció.

La participació de la indústria és essencial per què els sistemes de formació professional siguin eficaços.

- El benchmarking també seria de gran utilitat en l'àmbit de la innovació. Europa no explota prou la seva ciència i la seva tecnologia avançada i la base de la recerca europea sembla menys orientada cap al mercat que la dels seus principals competidors. A més, el personal dedicat a la recerca és molt baix. Només representen un 0,47% de la mà d'obra europea, mentre que als Estats Units i al Japó representen un 0,74% i un 0,8% respectivament.

Entre 1984 i 1993, la UE va perdre quotes importants en el mercat de les patents -principal indicador de la capacitat d'innovació- i en tots els sectors a excepció de l'aerospacial i del material de transport. La pèrdua més forta és troba en l'àmbit de l'electrònica.

En l'àmbit de la seva política de recerca i desenvolupament, la Comissió Europea pretén establir un seguiment permanent de la innovació a Europa i en la resta del món.

La concessió de llicències tecnològiques, els índex d'adopció de tecnologies genèriques, la rapidesa de comercialització i el grau d'aplicació de conceptes de qualitat total constitueixen exemples d'indicadors que podrien utilitzar-se per a la comparació de resultats en l'àmbit de la innovació.

Tanmateix, donat que molts àmbits polítics que afecten a la competitivitat són responsabilitat principal o exclusiva dels Estats membres (per exemple, els mercats de treball i de capitals), l'avaluació comparativa de rendiment en aquests àmbits haurà de dur-se a terme en estreta cooperació amb els Estats membres.

4.4. Mesures concretes per posar en pràctica el concepte de "benchmarking"

Entre les mesures adoptades o per adoptar per part de la Comissió Europea destaquen les següents:

- La creació d'un grup consultiu d'alt nivell sobre avaluació comparativa de pràctiques, integrat per industrials, incloent-hi la petita i mitjana empresa, i representants de les cambres de comerç, els sindicats i les administracions. Aquest grup s'encarrega de perfilar les directrius i les prioritats del benchmarking i de seleccionar els projectes pilot que seran objecte de finançament.
- La posada en marxa d'una sèrie de projectes pilot encaminats a fomentar l'intercanvi d'experiències i millors pràctiques. Aquests compendran diversos temes fonamentals per al futur desenvolupament de la comparació de pràctiques a tots els nivells: la incidència de la mundialització de l'economia i les noves tecnologies; el finançament de la innovació; la logística i el transport; i el desenvolupament dels recursos humans. El finançament d'aquests projectes estarà condicionat a limitacions pressupostàries.

Després d'aquesta visió general dels punts febles de la indústria europea a partir de la consideració del benchmarking (o comparació de resultats) com a instrument de competitivitat, només ens queda retornar als criteris de Maastricht. Aquests criteris han estat els benchmarks que han incitat als Estats membres a prendre mesures, en ocasions difícils, però amb l'objectiu d'assolir una moneda forta i estable. El mateix exercici es proposa la UE en l'àmbit de la competitivitat de la indústria europea: buscar aquests benchmarks i aplicar-los per fer front al nou entorn de l'economia.

Barcelona, 4 de novembre de 1997

Documentació en Annex:

- "Comparación de los resultados en materia de competitividad. La puesta a punto de un instrumento a disposición de los operadores y de los poderes públicos", Comissió Europea, abril de 1997. Document COM (97) 153 final.
- "Le Benchmarking de la compétitivité de l'industrie européenne", Comissió Europea, octubre de 1996. Document COM (96) 463 final.
- "Le Benchmarking au service des décideurs. Passage obligé vers la compétitivité, la croissance et la création d'emplois", Taula Rodona dels Industrials Europeus (ERT), octubre de 1996.

Altres documents d'interès: estudis relatius a la competitivitat en sectors determinats

- "La compétitivité des industries liées aux technologies de l'information et des communications", Comissió Europea 1997, Document COM (97) 152 final.
- "Une politique de compétitivité industrielle pour l'industrie chimique européenne: un exemple", Comissió Europea, 1996. Document COM (96) 187 final.
- "Forger l'avenir de L'europe maritime: une contribution à la comptitivité des industries maritimes", Comissió Europea, 1996. Document COM (96) 84 final.
- "La competitividad de la subcontratación en la industria textil y de la confección de la Unión Europea", Comissió Europea 1996, Document COM (96) 210 final
- "Renforcer la compétitivité de l'industrie européenne de la construction de machines", Comissió Europea 1994, Document COM (94) 380 final.
- "Rapport sur la compétitivité de l'industrie des textiles et de l'habillement", Comissió Europea 1993, Document COM (93) 525 final.

CONFERENCIA

DIMENSION INTERNACIONAL DE LA UNION ECONOMICA Y MONETARIA Y EL EURO

(Carles Gasòliba I Böhm, Diputado europeo, Comisión de Asuntos Económicos, Economista)

Jornada sobre los "Aspectos Jurídicos del Euro" - Consejo General de la Abogacía española, 16 de octubre, Madrid.

Basta leer la prensa de hoy para constatar la oportunidad y el acierto del Consejo General de la Abogacía y la Federación de Cámaras de Comercio Españolas en Europa, en organizar esta Jornada. Hoy, podemos ver un muy interesante, y diría que trascendente artículo, firmado por los "padres" del Sistema Monetario Europeo, Valéry Giscard d'Estaing y Helmut Schmidt, sobre la transcendencia política y la importancia para la consolidación de la Unión Europea que tiene el constituir la Unión Económica y Monetaria y tener una moneda única europea, el euro, en las condiciones y plazos previstos, animando a alcanzar con determinación y energía tales objetivos. También hoy podemos leer en el "Financial Times", un artículo de Peter Martin sobre la dimensión internacional del euro y su transcendencia para las empresas, considerando que con el euro y la Unión Económica y Monetaria (UEM) se elimina una barrera que llevará a la plena integración europea, y a poder operar, ahora sí, a una escala y en condiciones similares a las de los Estados Unidos, señalando una serie de ventajas que sin duda ya han percibido empresas como BMW, Sony, Toyota o Daimler-Benz, que sucesivamente van anunciando de manera consistente, en las últimas semanas, su decisión de operar en euros a partir del primero de enero de 1999.

En el acierto de organizar estas Jornadas, no estoy seguro que se cuente el haberme invitado, dado que mi formación es de economista, por lo que al tiempo que agradezco al Consejo General de la Abogacía Española y a la Federación de Cámaras de Comercio Españolas en Europa, su generosidad al invitar a un modesto economista, les ruego disculpen mi osadía aceptando participar en un foro de juristas de tan alto nivel.

El comienzo de la tercera fase de la UEM y la introducción del euro, el 1 de enero de 1999, constituirán un cambio esencial en el sistema monetario internacional. No sólo afectará a los Estados miembros participantes, sino también a los otros países de la zona euro y del exterior de la Unión Europea. Es muy difícil prever exactamente de manera cuantitativa cuáles serán los efectos exteriores de la introducción del euro. No obstante, lo que sí es seguro, es que el euro será la segunda moneda más importante en el mundo con un papel mucho más importante que el que tiene actualmente su moneda más importante, el Deutschmark.

I. ASPECTOS ECONOMICOS ¹

Principales características de la zona euro

Una UEM de 15 Estados miembros tendría las siguientes características principales (Anexo 1)

Su *dimensión económica y comercial* sería comparable a la de los Estados Unidos y superior a la de Japón. En 1996, el porcentaje de la Unión Europea en el PIB de la OCDE ascendía al 38,3% frente al 32,5% de los Estados Unidos y el 20,5% de Japón. Si excluimos los intercambios intra-comunitarios, su participación en el comercio mundial es de 20,9% contra 19,6 de los Estados Unidos y 10,5% de Japón.

El *grado de apertura medio* de los países miembros de la Unión Europea (medido por el porcentaje de exportaciones en el PIB) se eleva al 29,8% frente al 8,2% de los Estados Unidos y el 9% del Japón. El grado de apertura es superior en ciertos Estados miembros, alcanzando más del 60% en el caso de Bélgica e Irlanda. Si excluimos el comercio intra-comunitario, el grado de apertura de la zona euro es del 10,2%, similar al de los Estados Unidos y Japón.

El desarrollo económico de la zona euro será menos sensible a las fluctuaciones de los tipos de cambio. Esta menor vulnerabilidad, se deberá a la desaparición de las tensiones entre las monedas europeas que pueden producirse por las fluctuaciones de las monedas de los terceros países o por los golpes externos a la Unión Europea. Por ejemplo, la debilidad del dolar de principios de 1995, dió lugar a tensiones en el SME, reforzando el papel de moneda-refugio del marco alemán. La mayor variabilidad de los tipos de cambio que tenía lugar en el interior del mercado único, reduciendo la confianza de los consumidores y de los inversores, desaparecerá con la adopción del euro.

El mercado financiero de la zona euro

La realización de la UEM supondrá la creación de uno de los mayores mercados de valores públicos del mundo.. Desde el comienzo de la UEM, todas las emisiones de deuda pública tendrán lugar en euros. No obstante, los mercados financieros europeos y por tanto, los mercados de valores públicos, conservarán un cierto número de características nacionales, al menos durante un cierto período. Ello será debido a las diferencias entre los sistemas fiscales así como a la existencia de un largo abanico de reglamentaciones y de instrumentos financieros y monetarios. La importancia de algunos de éstos elementos disminuirá con la UEM. El mercado financiero se integrará verdaderamente. Así:

- el desarrollo de un sistema eficaz de pagos transfronterizos unirá entre sí los centros financieros existentes;
- la armonización de los instrumentos financieros supondrá una convergencia hacia los medios de financiación más eficaces;
- una política monetaria única intensificará la competencia entre los bancos y los

¹ Fuente: "Los aspectos externos de la Unión Económica y Monetaria", documento de trabajo de los servicios de la Comisión, Brusela, 23 de abril de 1997 (SEC (97) 803)

intermediarios financieros no bancarios;

- finalmente, el riesgo de cambio entre los países participantes será eliminado.

No habrá un único ente soberano sobre los mercados en euros para los préstamos, contrariamente a lo que ocurre con el Tesoro en los Estados Unidos. Es posible que la convergencia no sea completa entre los rendimientos de los títulos de Estado comparables, emitidos en los Estados miembros participantes en el euro. Las diferencias de rendimiento, no obstante, serán probablemente pequeñas dada la convergencia nominal exigida para la entrada en la UEM y el compromiso de evitar posteriormente todo déficit excesivo en el sector público. Dado que el nivel de liquidez de los principales mercados de obligaciones en euros será más elevado, una reducción de la prima de liquidez incorporada en los tipos de interés nominales será probable.

El papel internacional del euro

La utilización del euro en una zona donde el peso económico y comercial será equivalente al de los Estados Unidos, debería reducir los costes de información y de transacción relacionados con su uso. La empresas que comercian principalmente con la Unión Europea se verán así incitadas a facturar y a pagar en euros. Y cuando el euro sea ampliamente utilizado en las transacciones comerciales internacionales, los exportadores e importadores europeos no tendrán que seguir pagando los riesgos del cambio ni las coberturas contra esos riesgos. El euro podría igualmente ser utilizado como moneda vehicular en las transacciones comerciales en las que no participen países miembros de la UEM. A título de ejemplo, si la utilización del euro fuera equivalente a la del marco alemán hoy en día, 30% de las exportaciones mundiales serían facturadas en euros. Del mismo modo, por la simple conversión en euros de los activos que hoy en día se disponen en monedas europeas, más de un tercio del portafolio mundial sería emitido en euros, un porcentaje equivalente al del dólar.

Otras características de la zona euro deberían igualmente favorecer el desarrollo internacional del euro más allá del desarrollo actual del marco. Así, las políticas monetarias y presupuestarias basadas en la estabilidad y la independencia de la BCE, deberían hacer del euro una moneda estable, preservando a los que detienen activos en euros de las pérdidas del poder de adquisición y favoreciendo su uso como reserva de valor. Asimismo, la profundidad y la liquidez del mercado financiero europeo facilitarán las transacciones sobre éste mercado, desarrollando la atracción del euro como activo de inversión internacional y como instrumento de reserva para los bancos centrales.

El desarrollo del papel internacional del euro debería primero manifestarse en los países que tienen especiales relaciones económicas, comerciales y financieras con la Unión Europea, como los países de Europa central y oriental o ciertos países mediterráneos y africanos.

La utilización del euro como moneda de reserva debería igualmente desarrollarse. La diversificación de las reservas de cambio en favor del euro dependerá del desarrollo de su utilización como instrumento de intervención sobre el mercado de cambios y como moneda de facturación del comercio mundial. Dependerá principalmente de las calidades intrínsecas del euro y de su utilización en las transacciones financieras internacionales. Esta diversificación de las reservas en favor del euro se inscribiría en la prolongación de un movimiento que ya es

perceptible. Así en el período de 1973-1995, el porcentaje del yen en las reservas oficiales pasó del 0,1% al 7,4%, el del marco del 7% al 14,2 %, mientras que el del dolar cayó del 76% al 61,5%.

Problemas planteados por la transición

Por lo que se refiere a la orientación de la política monetaria al principio del funcionamiento de la BCE, debe tenerse presente, que si bien se tratará de una nueva institución, la BCE constituirá el centro de un sistema de bancos centrales que han demostrado su voluntad de preservar la estabilidad de precios; no existe por lo tanto ninguna razón que haga pensar que la acción antinflacionista del Banco, probablemente bajo la dirección de Wim Duisenberg, no sea creíble. Además la independencia del BCE y su obligación estatutaria de velar por la estabilidad de precios le evitarán el demostrar una vez más en los mercados, lo que resulta evidente desde el principio.

Las políticas presupuestarias, si bien formarán parte principalmente de la competencia de las autoridades nacionales, se inscribirán en el marco definido por el tratado de Maastricht y por el Pacto de estabilidad y de crecimiento. Dado que éste Pacto, garantizará el rigor presupuestario en la zona euro, no hay razón para pensar que la orientación de la política monetaria será restrictiva al principio de la UEM. A lo largo de éste período transitorio, la parte europea de las políticas será probablemente apropiada y no debería dar lugar a desajustes de tipos de cambio.

El SEBC podrá disponer de reservas excedentarias en dolares. Actualmente, la Unión europea en su conjunto, detiene más reservas que los Estados Unidos o Japón. Estas disponibilidades podrían parecer desproporcionadas en relación a las necesidades de la Unión después de la introducción del euro. Una reducción de las mismas se realizaría en todo caso progresivamente, en estrecha concertación, y teniendo en cuenta su incidencia sobre los mercados. La BCE, podría también considerar útil disponer de un stock más importante en divisas para resaltar su capacidad de estabilizar los tipos de cambio del euro en el marco de la estrategia monetaria.

Política de tipo de cambio en la zona euro

El tratado de Maastricht ha dotado a la Comunidad de un marco de política económica que le permitirá convertirse en una zona de crecimiento económico y de estabilidad. A partir del 1 de enero de 1999, una política monetaria única será formulada por la BCE. Esta será independiente y su objetivo prioritario será preservar la estabilidad de los precios en la zona euro. Las políticas presupuestarias serán de la competencia de los Estados miembros, pero la disciplina presupuestaria estará garantizada por las presiones del mercado, por la obligación inscrita en el Tratado de prevenir los déficits excesivos y por la obligación de presentar programas de estabilidad y de crecimiento. La zona euro tendrá asimismo una política de cambio única frente a las terceras monedas. Esta política será definida en una estructura de diálogo entre el Consejo, la BCE y la Comisión (artículo 109).

El BCE, los gobiernos nacionales y las instituciones comunitarias continuarán preocupándose del tipo de cambio del euro: el primero, esencialmente porque éste tipo puede afectar su objetivo de estabilidad de los precios y los segundos porque el tipo influencia la competitividad-coste y las perspectivas del crecimiento de la economía europea.

El marco institucional

El Tratado reconoce implícitamente que el tipo de cambio constituye un elemento importante de la política monetaria y de la política económica. Respetando el objetivo de la estabilidad de precios, la política de cambio será definida en el marco de una estrecha cooperación entre la autoridad monetaria y las otras instituciones comunitarias.

El Tratado organiza la política de cambio a tres niveles:

- la celebración de acuerdos formales sobre un sistema de tipos de cambio, que será de la competencia del Consejo; tales acuerdos, sin embargo, sólo podrán ser concluidos por el Consejo sobre la base de una recomendación de la BCE y de la Comisión y tras consultar al BCE y al Parlamento Europeo con el fin de lograr un consenso compatible con el objetivo de la estabilidad de precios;
- la definición de orientaciones generales de la política de cambio, que pueden en ausencia de un sistema de tipos de cambio, ser formuladas por el Consejo, pero esas orientaciones no deben afectar el objetivo principal del SEBC, es decir la estabilidad de precios;
- la aplicación de la política de cambio (intervenciones, gestión diaria de las reservas de cambio) que es de la exclusiva competencia del BCE.

El marco de la estrecha cooperación entre la autoridad monetaria y las otras instituciones comunitarias se encuentra regulado por el artículo 109 TCE.

Europa como socio internacional

La consecuencia directa de la UEM será que la Unión tendrá un tipo de cambio único y una política monetaria única. Será el equilibrio de las políticas económicas a nivel europeo lo que será importante para el resto del mundo y para la coordinación de las políticas macroeconómicas a nivel internacional.

La representación de la Comunidad a nivel internacional deberá ser objeto de una decisión tomada por unanimidad, en el respeto de la repartición de competencias en el seno de la UEM.

Para el FMI, la instauración de la moneda única tendrá como consecuencia el plantear un número importante de cuestiones fundamentales y operacionales. Entre éstas cuestiones, podemos destacar la relativa a la noción de balanza nacional de pagos o la de necesidades derivadas de la situación de la balanza de pagos, dado que el acceso a los recursos del Fondo está íntimamente ligada a ellas. Otro ejemplo, es el relativo a la representación en el seno del Consejo de Gobernadores y del Consejo de Administración. Todas éstas cuestiones deberán ser identificadas y examinadas antes del inicio de la tercera fase afin de prevenir todo problema de transición. Preguntas análogas deberán ser planteadas en relación con otras instituciones o instancias, como el G7, a fin de examinar la compatibilidad de las prácticas existentes con el Tratado.

II. ASPECTOS JURIDICOS

Afin de que el euro sea reconocido en los mercados internacionales y su conversión se imponga sin problemas sobre los contratos en monedas nacionales, o en ecu, la Unión Europea ha previsto una infraestructura jurídica clara y estable.

Basándose en el Tratado de la Unión Europea y en las Conclusiones de la Presidencia de la cumbre europea celebrada en Madrid los días 15 y 16 de diciembre de 1995, la Comisión ha elaborado dos reglamentos que establecen de modo conjunto el marco jurídico de la introducción del euro.

El primer reglamento sobre "determinadas disposiciones relativas a la introducción del euro"² ha sido aprobado por el Consejo el 17 de junio de 1997. El segundo, sobre "la introducción del euro"³ define la ley monetaria de los países "in" y será adoptado por el Consejo tan pronto como se conozcan los Estados miembros participantes.

De acuerdo con estos dos Reglamentos, el marco jurídico para el uso del euro será el siguiente:

"Euro", denominación de la moneda europea

Tal como se decidió en el Consejo europeo de Madrid, la denominación de la moneda europea será "euro" y no "ecu" considerado como un término genérico.

Esta denominación será la misma en todas las lenguas oficiales de la Unión Europea, teniendo en cuenta la existencia de alfabetos diferentes.

Toda referencia al ecu que figure en un instrumento jurídico se entenderá, a partir del 1 de enero de 1999, hecha al euro a un tipo de un euro por un ecu.

El euro, unidad monetaria de la Comunidad Europea

El euro sustituirá al ecu a partir del 1 de enero de 1999, como unidad de cuenta de las instituciones de las Comunidades Europeas. El hecho de que determinados Estados se nieguen o no puedan entrar desde el principio en la Unión Monetaria no excluye que exista una moneda de la Comunidad Europea.

El euro será asimismo la unidad de cuenta del Banco Central Europeo.

El euro, moneda única de los Estados miembros participantes

A partir del 1 de enero de 1999, el euro sustituirá a la moneda de cada Estado miembro

² Reglamento nº 1103/97 del Consejo (DOCE, L 162 de 19/6/97) basado en el artículo 235 TCE.

³ Proyecto de Reglamento del Consejo (DOCE, C 236 de 2/8/97) basado en el artículo 109L TCE.

participante con arreglo al tipo de conversión irrevocablemente fijado por el Consejo en el momento de su introducción. La fijación del "precio" o tipo de conversión inamovible se decidirá por unanimidad de los Estados miembros que inicialmente adopten el euro y será obligatorio legalmente desde el 1 de enero de 1999..

El tipo de conversión consistirá en 6 cifras significativas contadas desde la izquierda a partir de la primera cifra distinta de cero.

Los tipos de conversión se utilizarán para las conversiones en ambos sentidos entre la unidad euro y las unidades monetarias nacionales.

Cuando los importes monetarios se hayan de convertir de una unidad monetaria nacional a otra, deberán convertirse, en primer lugar, en un importe monetario expresado en la unidad euro redondeado como mínimo al tercer decimal.

En cuanto a los importes monetarios que se hayan de abonar o contabilizar después de una conversión a la unidad euro o a una unidad monetaria nacional, deberán redondearse por exceso o por defecto, respectivamente, al cent más próximo o a la unidad fraccionaria más próxima (en caso de igualdad, el redondeo se efectuará a la cifra superior).

Coexistencia del euro y de las monedas nacionales durante el periodo transitorio

Hasta la introducción de los billetes y monedas en euro, el 1 de enero del 2002, se establece un periodo transitorio durante el cual las unidades monetarias nacionales se definirán como subdivisiones del euro y seguirán teniendo curso legal. Habrá por lo tanto una equivalencia legal entre la unidad euro y las unidades monetarias nacionales, las cuales serán unidades de la misma moneda.

Los actos que deban ejecutarse en virtud de instrumentos jurídicos, se harán en la unidad monetaria que se haya previsto y de acuerdo con el principio, retenido por el Consejo europeo de Madrid de "non prohibition and non compulsion" (ausencia de prohibición y rechazo de la obligación).

Al carecer de curso legal el euro durante el periodo transitorio (inexistencia de billetes o monedas), sólo se podrá utilizar en su forma bancaria y el deudor no podrá obligar a su acreedor a aceptar un pago en euro.

No obstante, con el fin de facilitar la liberación de una deuda mediante pago en euros, los Bancos centrales pondrán a disposición de las entidades financieras programas de conversión que permitan que los pagos efectuados con cargo a una cuenta en euro se abonen a una cuenta en una moneda distinta, según disponga el acreedor, y viceversa, sin cargo alguno.

En cuanto a la deuda pública negociable, se prevee que los Estados miembros participantes la emitirán en euro a partir del 1 de enero de 1999.

El euro, única moneda de curso legal tras el período transitorio

El 1 de enero del 2002⁴, el Banco Central Europeo y los bancos centrales de los Estados miembros participantes pondrán en circulación billetes denominados euro, los cuales serán los únicos de curso legal en éstos Estados.

Las unidades monetarias nacionales sólo seguirán siendo de curso legal hasta seis meses después de que termine el período transitorio, a más tardar (plazo que puede reducirse mediante ley nacional), pudiendo ser posteriormente canjeados gratuitamente por billetes y monedas en euro.

El proceso de sustitución de las unidades monetarias nacionales concluirá así. Todos los contratos, deudas, obligaciones o derechos de contenido económico quedarán automáticamente y legalmente denominados en euros (sin ningún tipo de trámite por parte de los interesados) al "precio" o tipo de conversión inamóvil del euro.

La continuidad legal de los contratos

Se prevee expresamente que la introducción del euro no producirá alteración alguna de los términos de los instrumentos jurídicos ni eximirá o excusará el cumplimiento de lo establecido en aquellos, ni tampoco otorgará a las partes la facultad de alterarlo o darlos por terminados ulteriormente (artículo 3 del Reglamento 1103/97)

Esta disposición es aplicable no sólo al interior de la Comunidad Europea sino también a los terceros países, ya que la introducción del euro constituye una modificación de la legislación monetaria de cada Estado miembro participante y el reconocimiento de la legislación monetaria de un Estado es un principio universalmente reconocido.

Los países extranjeros se atenderán a la "lex monetae" que permite a cualquier Estado cambiar la moneda de su país e imponerla sobre todos los contratos existentes. La conversión al euro no constituye, por lo tanto, una interrupción o una modificación fundamental del contrato que pueda poner en duda su continuidad.

Esta afirmación sin embargo puede cuestionarse, sobre todo respecto a la continuidad de los contratos en ecus, ya que como dijo el Presidente del Bundesbank, el ecu y el euro serán "dos animales distintos" que no contienen las mismas monedas. El Tratado especifica la continuidad del valor (1 ecu = 1 euro) pero no es seguro que sea aceptado por los contratantes no europeos.

En todo caso, en primer lugar habrá que ver lo que las partes han convenido y respetar el principio de libertad contractual. No obstante, en el caso de los contratos tipos, la posible inclusión de una cláusula que permita a una de las partes sustraerse a sus obligaciones en caso de cambio de la unidad monetaria, sería considerada de acuerdo a los principios generales de Derecho, como una cláusula abusiva y por lo tanto nula.

La protección del euro

El proyecto de Reglamento del Consejo se limita a obligar a los Estados miembros a prever las sanciones adecuadas contra el uso ilícito y la falsificación de los billetes dado que la legislación penal es una competencia exclusiva de los Estados miembros

No se ha seguido la propuesta del Comité Económico y Social que consideraba oportuno una reglamentación común al considerar la falsificación de la moneda única como una fase de la lucha contra la delincuencia organizada.

La representación externa de los Estados de la zona euro.

La representación externa de los Estados miembros participantes en las instituciones económicas y monetarias internacionales no ha sido prevista ni mencionada en los Reglamentos aquí examinados.

La representación, en política monetaria, no plantea problemas ya que estará asegurada por el Banco Central Europeo, mediante la voz de su Presidente.

Pero en las otras áreas de política económica, si bien la coherencia de posiciones de los Estados de la zona euro está en principio asegurada , a nivel interno, gracias a las grandes orientaciones de política económica que el Consejo adopta cada año, existe sin embargo el riesgo de que los Estados , a nivel externo, expresen puntos de vista discordantes (por ejemplo en el FMI).

Parece por lo tanto aconsejable prever mecanismos que aseguren la previa coordinación a fin de que, tal como lo esperan nuestros socios internacionales, la zona euro se exprese al unísono en las instituciones financieras internacionales.

Con esta referencia al marco jurídico, que les será mucho más familiar que la primera parte relativa a los aspectos económicos, termino mi intervención señalando finalmente que las instituciones europeas y los Estados miembros, aún les queda "deberes por hacer" y con una cierta urgencia, ya que deberían tenerlos acabados antes de finalizar este año. En base a una declaración reciente de la Comisión Europea, hay que tomar decisiones rápidas sobre los aspectos prácticos de la introducción del euro, de éstos dos tienen dimensión internacional, el de las aplicaciones informáticas , utilizando las diversas expresiones abreviadas del euro, que se aplicarán en los mercados financieros internacionales y la cuestión relacionada con les emisiones de deuda pública.

Gracias por su amable atención concedida tan gentilmente a este economista

Carles A. GASÒLIBA

ANEXO 1

INDICADORES EUROPEOS US-JAPON-UNION EUROPEA

	Población (millones) 1995	% PIB OCDE 1996	% Comercio Mundial 1996	Exportacio- nes % PIB 1996	Reservas cambios extranjeros Millardos de dólares fin. 1995**
USA	263	32,5	19,6	8,2	49,1
JAPON	125	20,5	10,5	9	172,4
EU15	370	38,3	20,9*	10,2	349,8

* Excluye comercio intra Unión Europea

** Fuente: F.M.I.